

Marta GREGORČIČ

Kate Nash

The Cultural Politics of Human Rights. Comparing the US and UK.

Cambridge University Press, Cambridge 2009, 209 strani, 17,99 £ (ISBN 978-0-521-61867-0)

Kakšne pogoje je treba izpolniti, da bi se človekove pravice zares uveljavile v praksi, v vsakdanjem življenju vsake prebivalke in vsakega prebivalca sveta? Kako blizu teh pogojev so tisti globalni akterji, bodisi aktivisti, mediji, pravniki, politiki, bodisi nevladne in druge organizacije, ki si za to prizadevajo? Kako (in če sploh) bi se lahko globalizirane človekove pravice s pomočjo kulturnih politik uveljavile kot norme globalne pravičnosti in se tako dokončno izvile iz primeža golih abstraktnih idealov? To je nekakšen okvir vprašanj, ki ga v monografiji *The Cultural Politics of Human Rights* zariše britanska sociologinja Kate Nash in prek katerega poskuša dokazati tezo, da bi kulturne politike lahko pripeljele do uveljavitve »intermestičnih« človekovih pravic (*intermestic human rights*).

Kaj početi s skovanko »intermestičen«, ki je relativno nova in še vedno kot pomožen opis nečesa, kar ni zadovoljivo definirano? Uporabljati se je začela kot neko nadomestilo za odnose, politike in človekove pravice, ki se nahajajo *nekje vmes* med domačim pravom in mednarodnim pravom, med notranjo politiko države in mednarodno politiko. Danes se govori tudi o intermestični varnosti, izzivih, etiki, razvoju in tudi že o intermestičnih človekovih pravicah, odkar jih je David P. Forsythe (1988) utemeljil kot »as much as international as domestic«, torej o človekovih pravicah, ki so toliko mednarodne kot notranje (državne, nacionalne). Skovanka *intermestic* sicer namiguje na združevanje predmetov razprave in (nacionalnih) interesov, medtem ko poskuša Kate Nash v njej prebuditi nek povsem drugačen teoretski koncept, na katerega bi se lahko oprle kozmopolitske kulturne politike in delovanja »od spodaj«, da bi zadostile kriterijem človekovih svoboščin, političnih, individualnih kot tudi socialnih in ekonomskih pravic.

Čeprav je monografija zastavljena prav v utrjevanju tega vmesnega koncepta »intermestičnosti človekovih pravic«, pa ga avtorica definira bolj mimogrede. Če na

kratko povzamemo njeno zastavitev: človekove pravice se praviloma obravnavajo po nacionalnem (državnem) in mednarodnem pravu. Ker pa je globalizacija na nek način prisilila transformacijo nacionalnih držav v smeri kozmopolitskih držav, avtorica predvideva, da se lahko tudi človekove pravice iz nacionalnega in mednarodnega pravnega reda pomaknejo v nek vmesni, hibridni status – ki je hkrati *international* in *domestic* – torej *intermestic* (str. 14). Človekove pravice niso le v domeni mednarodnih institucij, kot so Združeni narodi ali Svet Evrope, niti v domeni mednarodnih sodišč, kot je Evropsko sodišče za človekove pravice, niti niso zgolj v domeni državnih sodišč, ki odločitve o kršitvah človekovih pravic sprejemajo na osnovi mednarodnega prava. Prav tako človekove pravice niso delo organizacije Amnesty International ter drugih mednarodnih in nacionalnih nevladnih organizacij. Človekove pravice so *intermestic*. Prav intermestično razumevanje človekovih pravic, s katerim bi upravljala (kozmopolitska) kulturna politika, ki bi prihajala »od spodaj«, bi lahko preprečilo, kot skuša dokazati avtorica, številne »izjeme« v mednarodnem in nacionalnem pravu, ki lahko privedejo do kršenja človekovih pravic, do morij proti človečnosti, ki se dogajajo tako znotraj nacionalne države kot v globalnem okolju (na primer vojna proti terorizmu ipd.).

Največja »izjema« pri kršenju človekovih pravic so kdo drug kot ZDA, ki so organizirale vojaško invazijo na Afganistan in Irak, v prvi vrsti zaradi ekonomskih koristi in varnostnih razlogov in šele posredno tudi kot »akcijo proti kršitvam človekovih pravic«. ZDA so se uveljavile kot kršilke človekovih pravic tako v okviru nacionalnega kot mednarodnega prava: najbolj izrazit primer teh kršitev je zapor Guantanamo na Kubi, kjer Busheva administracija ni upoštevala Ženevske konvencije, saj je dokazovala, da je Guantanamo zunaj nacionalnega teritorija, in zatorej imun na sodno vejo oblasti v ZDA. V preiskovalnem zaporu so bili mučeni ljudje, za katere se je sumilo, da so »nezakoniti« uporniki ali sovražniki in so bili ugrabljeni ali pridržani v Afganistanu v imenu globalne vojne proti terorizmu ali pa tudi v drugih državah sveta, zlasti v ZDA. Nashevo najbolj zanimajo taki, doslej še nerešeni in najbolj grobi primeri kršitev človekovih pravic, posegov v človekovo svobodo, ki jih išče v ZDA in v Veliki Britaniji (na primer britanska zapora Belmarch in Woodhill, v katerih so zaprti potencialni teroristi), kot tudi sodni procesi proti diktatorjem in morilcem (primer čilenskega predsednika, diktatorja in najbrž enega večjih zločin-

cev zoper človečnosti v 20. stoletju, Pinocheja), kjer se pojavljajo različni nacionalni interesi (recimo britanska zadrega zaradi Pinochejeve pomoči v času falklandske vojne itn.). Študije primera utemeljuje z medijsko analizo in analizo sodnih procesov, hkrati pa išče indice globalne (kozmpolitske) solidarnosti z žrtvami nasilja. V zadnjem poglavju analizira še globalne kampanje proti revščini ter raziskuje moč gibanj, nevladnih organizacij in drugih akterjev (ponekod politikov, mednarodnih organizacij, svetovnih osebnosti itn.), ki poskušajo prek simbolnih politik uveljavljati socialne in ekonomske pravice (globalne akcije v ZDA in Veliki Britaniji proti miloščini in za pravičnost, kot so gibanje za odpravo dolga – *drop the debt*, akcija Naredi revščino za zgodovino – *Make poverty history*, ter delovanje mednarodnih nevladnih organizacij, kot so *Oxfam*, *Save the children*, *World development movement*, *Womankind*).

Osrednja avtoričina teza, ustvarjanje kozmpolitske države od spodaj, ki bo učinkovito uveljavila in vsilila upoštevanje intermestičnih človekovih pravic oziroma kulturno politiko človekovih pravic, ni povsem nova. Zlasti v zadnjih letih na to temo nastajajo številna dela v področjih prava, sociologije in politologije. Tudi za EU se rado govori, da ubira intermestično pot. Podobno kot velja za številna druga dela na to temo, se je tudi Nasheva močno ujela v orientalizem anglosaksonskega sveta. Čeprav analizira primere kršitev človekovih pravic, ki sta jih proizvedli najmočnejši državi Severa, upošteva le znanstveno literaturo in medijsko poročanje iz ZDA in Velike Britanije ter ostaja zavezana izključno prevladujoči literaturi, najvidnejšim akcijam in najbolj izpostavljenim »gibanjem« (torej tistim besedilom, akcijam in delovanjem, ki so imeli izjemen medijski odmev) ne glede na kakovost, neodvisnost, avtonomnost in političnost njihovega delovanja, ne glede na cilje in učinke akcij. Vsi primeri, ki jih obravnava, pa naj gre za nevladne kampanje za odpravo revščine v državah v razvoju ali pa za zloglasno vojno proti terorizmu po 11. septembru, so se za avtorico začeli šele sedaj in kot neke vrste fenomeni, brez zgodovinske, politične in kulturne umestitve v procese, ki so kršitve človekovih pravic in morije proti človeštvu proizvedli. Ta sinhrona, zamrznjena podoba obravnave, v katero se ujame Nasheva, povsem ošibi njeno teoretsko premišljanje, saj ji spodrsne na lastnem konceptu intermestičnosti.

Intermestična kulturna politika, ki naj bi uvedla nove koncepte, diskurze, mišlje-

nja in načine organiziranj za vzpostavitev globalne pravne države »od spodaj«, ki naj bi se učinkovito odzvala na kršenje človekovih pravic ali na neupoštevanje resolucij OZN, ki naj bi poskusila vzpostaviti neko ravnotežje med tem, kar govori Bruselj v imenu EU in kar izvajajo nacionalni parlamenti ali pa na ravnotežje med delovanjem kongresa v ZDA in politiko ZDA do držav, ki (morebiti) ogrožajo varnost ZDA ... je po vsem, kar avtorica zapiše, še vedno le politika prisile zahodnih družb, hegemonna pozicija zahodne »civilne družbe«, ki govori iz jedra kapitalističnega sistema in ki se mu mora prilagoditi in podrediti tako periferija kot semiperiferija in kjer je glavni akter najmočnejši (ekonomsko, vojaško, politično ali simbolno) med predsedniki držav, nevladnimi organizacijami ali gibanji. Kajti avtoričina obravnava intermestičnih človekovih pravic je lahko razumljena kolonialno ali imperialno vsaj z dveh vidikov: njena analiza nehote predpostavlja neke vrste resonanco človekovih pravic iz centra kapitalističnega sistema, najmočnejših držav sveta, pa naj gre za Pinochejev sodni proces, Guantanamo ali *Make poverty history*, hkrati pa preostali svet (Afganistan, Irak, Čile, države v razvoju, kot se v primeru preganjanja revščine mobilizirajo kampanje in akcije zlasti za Afriko) tako rekoč v tem pompozem »intermestičnem« ostaja objekt aplikacije visokih in še ne realiziranih idej, novih teoretskih spoznanj, novega svetovnega reda »od spodaj«. In kot drugo: kdo je ustvaril Pinocheja, kdo je zgradil Guantanamo, kdo je teptal in zatrl revolucionarne politične boje v globalnih gibanjih proti neoliberalizmu v državah v razvoju, kjer so se kršitve množično manifestirale – ta vprašanja seveda na pridejo v obravnavo.

Zakaj lahko prihaja do tako lahkotnih in odkrito kolonialnih determinizmov zahodnega družboslovja, tudi kadar je govora o kršitvah človekovih pravicah, morjah proti človečnosti in največji lakoti in revščini v državah v razvoju? Zakaj je sodobno družboslovje lahko tekoče, vseskozi odlično in inovativno, izjemno in presunljivo (kot recimo tudi Nashevo monografijo na platnici knjige ocenijo vidnejši sociologi in filozofi), kadar preigrava premišljanja o boljšem svetu, o drugačnem planetu, o kozmopolitski državi brez kršenja človekovih pravic, kadar govori načelno o nečem, kar naj bi se vzpostavilo in rešilo svet? Najbrž predvsem zato, ker ni možno pogledati onkraj svojega ozkega okvira ter onkraj svoje lastne družbe in kulture, onkraj prevladujoče politike in medijev. Kako bi potemtakem sploh lahko ustvarilo novo kulturno politiko ter izzvalo poskus intermestičnih človekovih pra-

vic?

LITERATURA

Forsythe, David P. (1988): Human Rights and U.S. Foreign Policy: Congress Reconsidered.
Gainesville: University Press of Florida.